

Siin on ikka põllumehi koolitatud

16. oktoobril 1918. a avati Põhja-Eesti Põllutöökeskool — praeguse Jänedale tehnikumi eelkäija.

Oma esimesed sammud astus kool Tallinnas. Kuid juba alguspäevadest peale oli selge, et põllumajanduslik õppeasutus peab olema maal. Tutvuti mitme kohaga Põhja-Eestis. Valik langes tolaeagsele Jänedale: selles mõisas oli suhteliselt palju ehitisi, raudtee lähedus ja imekaunis loodus — järved, mäed, metsad. 1921. a aprillis kolis Põhja-Eesti Põllutöökeskool Jänedale. (T Saarist ja E Tõnisson kirjutasid oma raamatus «Paide rajooni ajaloo- ja kultuurimälestised» lk 63 «...1921. a toodi siia Vodjalt kolm aastat varem asutatud Põhja-Eesti põllutöö keskkool, vanimaid põllumajanduslikke õppeasutusi Eestis.» See ei pea paika.) Sama nime all töötas kool 1928. a novembrini, siis nimetati Jänedale Põllutöökeskooliks, 1938. a Jänedale Põllunduskeskkooliks. 1940—1941. a kandis kool Jänedale Põllundustehnikumi nime, Saksa okupatsiooni algusaastail oli taas endine nimi — Jänedale Põllunduskeskkool, kuid 1942. a mais reorganiseeriti kool Jänedale Kõrgemaks Põllunduskeskkooliks. 1944. a taastati Jänedale Põllundustehnikum, mis 1948. a muudeti Jänedale Põllumajandustehnikumiks.

Kooli algusaastail oli tubli neljandik põllumaast söötis. Enamik maid olid kas liivased või kivised ning looduslikult väheviljakad. Kuuekuuline sunduslik praktika tehti läbi Eesti harjutustaludes, mõni pääses ka Taa-ni, Soome või Saksamaale.

1921—1940. a lõpetas Jänedale kooli (koos eksternidega) 521 õpilast, sealhulgas 19 naist. Kümme aastat (1933—1943) töötas piiritusemeistrite eriklass, kokku sai selles erihariduse 51 inimest.

Mõisal oli oma piiritusevabrik, jahuveski, meierei, lubjapõletusahjud, tellisevabrik, aed ja puukool, kasvatati viinamarju ja foorle, peeti mesilasi. Kõik see läks koolitalule. 1921. a oli Jänedal aednikuks Pappelpuu, kes rajas uue viljapuuai ja puukooli, kuhu istutati üle 300 Saksamaalt toodud viljapuu. Tema-aegne on peahooneesine allee.

Õpilaspere kasvas iga aasta-ga. Koolil oli pidevalt raske majanduslik olukord. Õppebaasi ei saanud kuidagi rahuldavaks lugeda.

Võimuvahetused avaldasid mõju koolile, aga põllumajanduskool jäi, sest vajadus selle järele ei kao nii kaua, kui pü-sib sigismisvõimeline muld.

1941—1944. a võeti kasutusele kodanluseaegne õppeplaani. Saksa pedantsusega määrati katsete korraldamiseks põllunduses spetsiaalset õpetajat. Selleks sai Jänedale kauaaegne õpetaja Rudolf Noor. Katseinventariks olid mar-gapuu ja mõõdulint. Õppeaega ja programmi vähendati üks aasta. Koolis kehtestati õppe-maks.

Üks kõige koormavam kohustus oli iga-aastane metsatöö. 1944. aasta 31. jaanuaril lõppes sisuliselt Jänedale Kõrgema Põllunduskooli tegevus.

Õppetöö algas taas 1944. a sügisel. 1. novembril määrati direktoriks Aadu Lamson. Kokku oli koolis 101 õpilast.

Raskusi oli õppetöö korraldamisega. Õpilased olid erineva ettevalmistusega, materiaalbaas nõrk, õpikuid ei olnud. Õppepraktika viidi läbi I ja II klassis oma õppemajandis, III klassis kas oma või mõnes teises majapidamises. Hakati edendama praktikabaasi-õppemajandit, organiseeriti metoodilised komisjonid ja õppekabinetid, loodi aine- ja isetegevusringid, komso-

moli- ja parteialgorganisatsioon. Suvel määrati majandijuhataja-le abiks suurema organiseerimisvõimega vanema klassi õpilasi. Nii oli 1945. a suvel juhatajal abiks Lembit Tupits ja 1946. a suvel Harald Männik. Järk-järgult hakkas majandiriigilt masinaid saama, tõusis töövõiljakus ja kuna majandil oli õpilaste näol teatud tööjõu reserv, hakkas ta korralikult töö-

Üks õppekabinettidest

tama. Stipendiumi maksti esimest korda 1945. a jaanuaris.

Suur töö tehti ära õppekabinettides. Eriti tuleb märkida taimekasvatuse kabineti sisustamist Rudolf Noore ja hiljem Agnes Mälsko juhendamisel. Kabinetti koondati meie tähtsamate tera- ja kaunviljade, hein- ja silotaimede näidised. Valmistati kollektsioonid üksikute tehniliste kultuuride taimedest, seemnetest jne. Lõpetajatele anti kaasa heinaseemnete kollektsioonid.

Katseaias kasvatati 28—30 sorti kartulit, 14 nisu ja 14 odrasorti ning teisendit, 8 linasorti, 24 liiki heintaimi. Kahehektarisel katsepõllul tehti väetamiskatseid.

Praktika õppemajandis oli

oludest tingituna otsene töö. Tuuli teha ka palju teisejärgulisi töid, mis edaspidises elus olid mitmeti kasuks. Kõik see karastas füüsiliselt ja andis hindamatuid kogemusi, nii et hiljem iseisval tööl majandis tundsid lõpetajad end kodus nii põllul kui ka heinamaal.

Tehnikumi ja majandi eraldatus mõjus halvasti praktika korraldamisele. 1964. a 1. novembril ühendati tehnikum ja sovhoos sovhoostehnikumiks.

Praegu on sovhoostehnikumil maad 3596 ha, sellest põllumaad

tööga edukalt toime tulnud noori on edutatud vastutusrikastele kohtadele. Paljud on hiljem töö kõrval lõpetanud EPA.

Jänedalt saadud põllumehe-tarkus on paljudele tuntud meeste olnud alusmüür. Nende hulka kuuluvad Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi esimees Arnold Rüütel, Eesti NSV teeneline agronoom, Nõukogude Eesti preemia laureaat Harald Männik, EPA dotsendid, põllu-majandusteaduse kandidaadid Karl Viileberg, Jüri Heinsoo, Edvard Meisner, majandijuhid, Aravete kolhoosi esimees Eesti NSV teeneline agronoom Alar Ainumäe, sama majandi peaa-gronoom Ants Käärma, Tamm-saare-nim kolhoosi peaa-gronoom Hans Saluste, Jänedale ST direktor Endel Lilleorg jt.

Jänedalt on saanud agronoomikutse 2076, maastikuagronoomi kutse 122 ja piiritusemeistri kutse 51 noort.

Kooli õppejõududest on paljud saanud nimekatse teadlasteks: Anton Nõmmik — mulla-teaduse professor, Johannes Piiper — zooloogia professor, Andrus Saareste — keeleteaduste professor, Aleksander Adojaan — põllumajandusteaduste doktor. Kolmele Jänedale pedagoogile on antud Eesti NSV teenelise õpetaja aunimetust. Need on Veera Saar, Aadu Lamson ja Agnes Mälsko.

Kuna sovhoostehnikum võtab vastu õpilasi nii 8klassilise kooli kui ka keskkooli baasil, siis paistab silma, et viimased on tunduvalt arenenumad, arukamad ja nende töötahe suurem. Oigem oleks ette valmistada keskhariduse baasil spetsialiste.

Sovhoostehnikumil on hästi sisustatud õppekabinetid ja laboratooriumid, kuid töökultuur majandi poolel, kus toimub õppepraktika, jätab soovida. Selles on veel palju ära teha.

KALJU LOMP,
mullateaduse ja maaviljeluse
õpetaja 1959. aastast